

Ахуыры конспект:

«Мæ Ирыстон»

(скъолама цæттæгæнæн къорд)

*Хъомылгæнæг Абойты Ф.В.
16-æм рæвдауæндон*

Беслоеныхъоеу-2018аз.

Нысан: Фыдыбаестамæ уарзондзинад гуырын қанын сабитам;
маделон авзагыл хъуыдытæ дзурыныл ахуыр қанын;
Ирыстоны æрдзмæ уарзондзинад авзарын қанын амæ
йыл аудын.

Цæстуынгæ

æрмаг :æрдзы хуызджын нывтæ, хъæддаг амæ хæдзарон
цæрагойты нывтæ, Къостайы портрет, цæрагойты
фæлмæн хъазæнтæ

- Уæ райсом хорз, сывæллоеттæ!

- Æгас цу!

-Уæ салам бирæ, сбадут. Абон та нæм ис ирон урок,

- Заегъут мæ мын, сывæллоеттæ, цæвæр афæдзы афон у.

- Уалдзæг!

- Цæвæр æмдзæвгæтæ зонут уалдзæджы тыххæй.

Иумæ : Уæ æгас цæуай

Ды нæ худгæ май

Уарзон хъæлдзæгæй

Махмæ чи æрцъид.

1. Даргъ зымæг ивгæйæ

Хъазгæ æрттивгæйæ

Фалæууыд бон.

Хур нæм йæ рухс тынтæ

Царды рæсугъд уындмæ

Калы бæстон.

2. Хур нæм йæ рухс тынтæ

Рагъæй сæрттивта

Æрдз сывæллонау

Хъæлдзæг бахудти

3. Цъиу ныззарыди

Райхъал дидинæг

Уæрыққ цъæх нæуыл
Цинсæй рақæфыд.

- Уалдзæджы цæвæр бæрæгбонтæ бæрæг кæнам?
- 8 Марты – сылгоймæгты бæрæгбон.
- Куадзæн.
- 1 май – Фæллоуы бæрæгбон
- 9 май – Уæлахизы бæрæгбон
- 15 май – Ирон æвзаджы бæрæгбон

- Ацы бæрæгбон бæрæг кæныны æрмæстдæр мах бæстæйы. Кæм цæрæм мах?

- Ирыстоны.

- Ирыстоны сæйраг горæты ном цы хуыны?

- Дзæуджыхъæу.

- Æмæ ма Ирыстоны цæвæр горæттæ ис?

- Алагир, Ардон, Мæздæг, Бæслæн, Дигора.

- Бирæ хъæутæ ис Ирыстоны. Иумæ цæ ранымайæм:

- Кæрдзын, Брут, Мызур, Садон, Бурон, Дзуары хъæу, Чермены хъæу, Ольгинскæ, Джызæл, Комгæрон, Донгæрон, Хуымæллæг, Бæстæхъойы хъæу æмæ æфтæ д...

- Ирыстоны æрдзыл, йæ хæхты, йæ хъæдты рæсугъдзинæдтыл бирæ нывгæнджытæ скæдтой нывтæ. Æппæты фыццаджы дæр нæ æрдзы рæсугъдзинад равдыста йæ нывты Хетæгкаты Къоста. Хетæгкаты Къоста қанд ирон литературæйы бындурæвæрæг нæу, фæлæ ныв кæныны культурæйæн дæр фæндаг уый радта. Къостанын фæдзæхста, цæмæй æрдз хъахъхъæнæм, цæмæй йæ мА æфхæрæм. Мах æрдзмæ цы цæстæй рақæсæм, æрдз дæр нын сæй уымæй бафиддзæн.

Нывгæнджытæм ма ныртæққæ раздæхдзыстæм, фæлæ ма æн фæнды цæмæй Ирыстоны цæрæгойтыл аныхæстæ кæнæм.

- Хъæды чи цæры, уыцы цæрæгойтæ цы хуыныны?

- Хъæды сырдатæ.

- Ранымайут ма цæвæр хъæды сырдатæ зонут?

- Бирæгъ, рувас, тæрхъус, арс, уызын. домбай, маймули...

- Хæдзары чи цæры, уыцы цæрæгойтæ цы хуыныц?

- Хæдзары фос.

- Раньмайут ма цæсæр хæдзары фос зонут?

- Хъуг, фыс, гæды, куыдз, сæгъ...

- Ахъазæм хуымæстæг дуқанийæ. Хуымæстæг уымæн у, æмæ дзы æхца нæ хъæуы. Æз уыдзынæн дуқанигæс, сымах та æлхæнджытæ Дуқани æрбайгом ис, чи цæуы æлхæнынмæ?

- Æз æлхæнын бирæгъ

- Айс бирæгъ

- Бузныг

- Шабуафси.

- Æз æлхæнын рувас

- Айс рувас

- Шабуафси. æмæ а. д.

- Сывæллæттæ, мæ хъазæнтæ уæйгонд фесты. Зæгъут ма мын кæм уыдыстут сымах?

- Дуқанийы

- Æмæ цы балхæдтат дуқанийы? Ныртæккæ мын хъазæнтæ фестæмæ хæсдзыстут æмæ мын дзурдзыстут:

- Æз балхæдтон бирæгъ.

- Æз балхæдтон рувас...

Ныр та иугыцыл аулæфæм. Улæфты минут –

Иу мæ сæр

Дыууæ мæ къухтæ

Иу мæ фындз

Дыууæ мæ хъустæ

Иу мæ дзых

Дыууæ мæ рустæ

Иу мæ ных

Дыууæ мæ къæхтæ...

Аулæфыдыстæм, дардæр нæ куыст кæнæм. Ахъаздыстæм хъазтæй «Диссаджы сыррдон» (нытæм гæсгæ куыст)

- Нывтыл ис нывгонд хъады цаерагойта ама цам хадзары фосай исчи куы бадзагъал уа , уад куыд уыдзæн йæ хабар хорз æви æвзæр .

- Æвзæр .

- Хъæуы йæ аирвæзын қæнын. (хадзары фос хъады сырдатæй ахицæн қæнын хъæуы)

Зараг «Цъиу ама сываллæттæ»

Гъа! Ныр ахст дæ, цъиу, фæлæу,

Нал аирвæздзына,

Нал ауадздзыстæм ныр дæу,

Махима цæрдзына!..

Цъ и у

Циу, цы, циу? Цы қодтон, ау!

Цас тыхджын рæдыд дæн?

Ауадзут ма ма фæлтау,

Райхалут ма бæттæн!

С ы в а л л æ т т æ:

Нæй, нæй! Ма тæрс, – махма ды

Хъаны цард қæндзына:

Дзул дын тулдзыстæм мыды,

Аджын цай цымдзына.

Цъ и у:

Хъаны цард мын уанцон нæу!

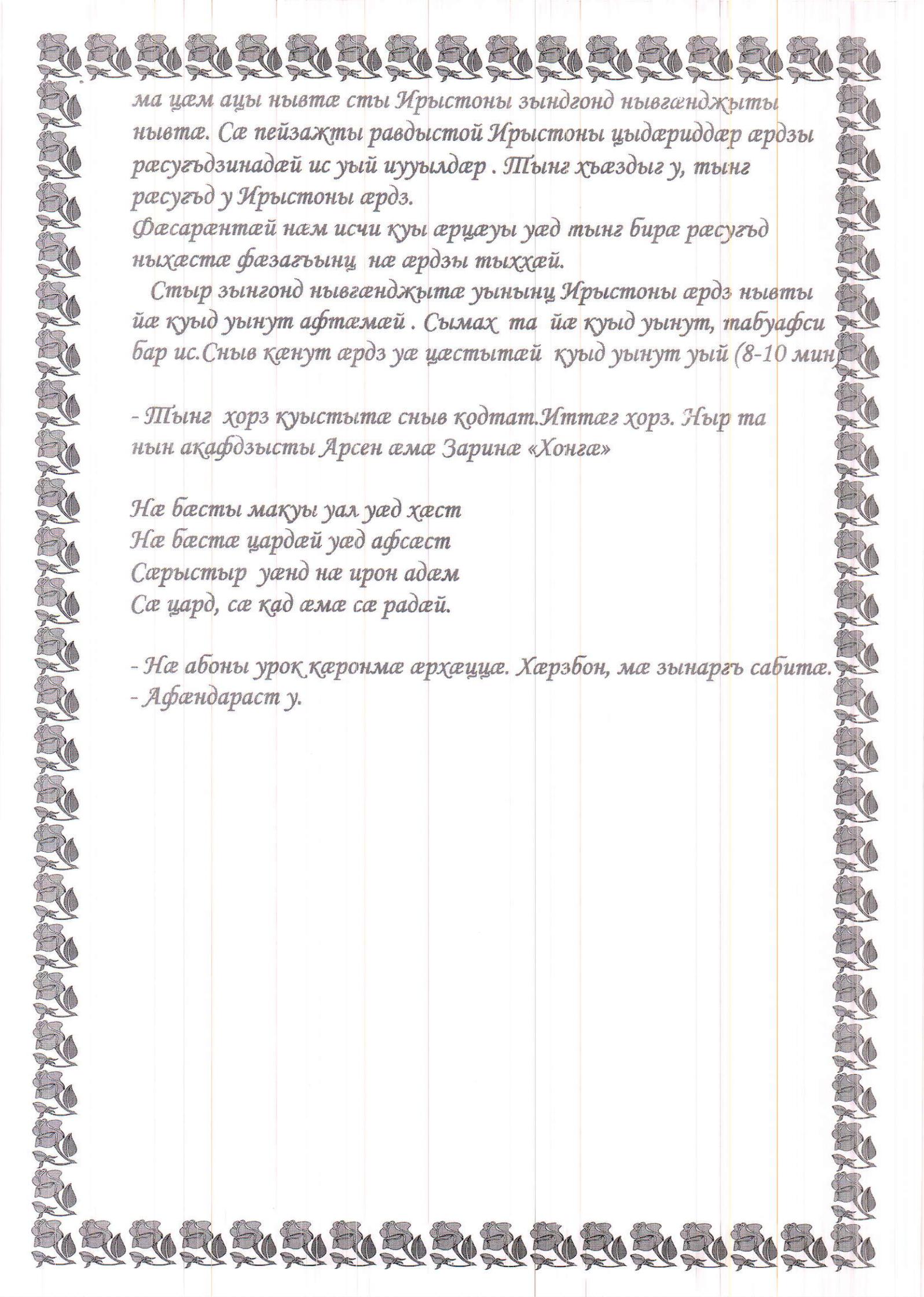
Æз уæ цай нæ уарзын,

Уидзын быдырты ма нæу,

Қъогъотæ дзы ахсын.

- Аулаффыдыстæм та, нæхи аирхæфстам, дарддæр нæ куыст қæнæм

- Мæн фæнды цæмæй ацы нывтæм уæ хъус æрдарад. Æрбақæсут

ма цæм ацы нывтæ сты Ирыстоны зындгонд нывгæнджыты
нывтæ. Сæ пейзажты равдыстой Ирыстоны цыдаæриддæр æрдзы
расуыгъдзинадæй ис уый иууылдæр . Шынг хъæздыг у, тынг
расуыгъд у Ирыстоны æрдз.

Фæсарæнтæй нам исчи куы æрцауы уæд тынг бирæ расуыгъд
ныхæстæ фæзагъыныц нæ æрдзы тыххæй.

Стыр зындгонд нывгæнджытæ уыныныц Ирыстоны æрдз нывты
йæ куыд уынут афтæмæй . Сымах та йæ куыд уынут, табуафси
бар ис. Сныв кæнут æрдз уæ цæстытæй куыд уынут уый (8-10 мин

- Шынг хорз куыстытæ сныв кодтат. Иттæг хорз. Ныр та
нын ақабдысты Арсен æмæ Заринæ «Хонгæ»

Нæ бæсты макуы уал уæд хæст
Нæ бæстæ цардæй уæд афсæст
Сæрыстыр уæнд нæ ирон адæм
Сæ цард, сæ қад æмæ сæ радæй.

- Нæ абоны уроқ кæронмæ æрхæцца. Хæрзбон, мæ зынаргъ сабитæ.

- Афæндараст у.